

**Ratyfikacja traktatów wspólnotowych
w państwach członkowskich
Unii Europejskiej**

Warszawa–Ciechanów 2006

Uniwersytet Warszawski
Instytut Nauk Politycznych

**Ratyfikacja traktatów wspólnotowych
w państwach członkowskich
Unii Europejskiej**

*pod redakcją
Konstantego Adama Wojtaszczyka
Moniki Poboży
Anny Wierzchowskiej*

Art & Archeology
Warszawa–Ciechanów 2006

SŁOWACJA

1. Słowacja we Wspólnotach Europejskich

Republika Słowacka (dalej: RS) jest niewielkim państwem, liczącym niespełna 5,4 mln obywateli i 49 tys. km² powierzchni. Czynnikiem, na który należy zwrócić uwagę, to krótkie doświadczenie własnej państwowości, w czym sytuacja Słowacji podobna jest tylko do Szwecji (pozostałe państwa mają przynajmniej kilkudziesięcioletnie tradycje państwowe). Warto również zwrócić uwagę na fakt, iż w pierwszych latach swojej państwowości, Słowacja uznawana była za kraj, w którym nie respektowano niektórych zasad demokratycznego porządku prawnego. Była ona za to otwarcie krytykowana zwłaszcza przez Stany Zjednoczone i Unię Europejską. Sytuacja unormowała się po zakończeniu kilkuletnich quasi-autorytarnych rządów Vladimira Mečiar i jego formacji politycznej (HZDS). Nastąpiło to w 1998 r. i data ta uznawana jest powszechnie za przełom w stosunkach zagranicznych Słowacji, ale także w sposobie uprawiania polityki wewnętrznej. Do tego okresu, mimo iż Słowacja już w grudniu 1993 r. ratyfikowała umowę stowarzyszeniową z UE, sądzono, iż nie ma ona szans na wejście do tej organizacji wraz z pozostałymi państwami regionu, zwłaszcza zaś z Rep. Czeską (co w obydwu państwach przyjmowano z równie dużym niepokojem zważywszy na rozliczne powiązania ekonomiczne, kulturalne i demograficzne obu państw). W grudniu 1997 r. Komisja Europejska postanowiła umieścić Słowację na liście państw, o które UE może poszerzyć się dopiero w drugim etapie. Po przejściu na jesieni 1998 r. władzy na Słowacji przez koalicję złożoną z partii o różnym obliczu ideowym (tzw. lewo-prawa koalicja)¹, lecz połączonych chęcią odsunięcia od władzy V. Mečiar, rząd słowacki rozpoczął bardzo energiczne starania o członkostwo tego kraju w UE w terminie przewidzianym dla pierwszego rozszerzenia tej organizacji. Działania te uwieńczone zostały sukcesem i już w grudniu 2002 r. Słowacja (i dziewięć innych państw) otrzymała zaproszenie do członkostwa w Unii Europejskiej w pierwszej turze rozszerzenia.

Słowacja przystąpiła do Unii Europejskiej w dniu 1 maja 2004 r., choć frekwencja w referendum akcesyjnym (16–17 maja 2003 r.) do ostatnich chwil przed ogłoszeniem wyników była wielką niewiadomą. O jego ważności (warunek – uczestnicstwo minimum 50% obywateli uprawnionych do głosowania) zdecydowało ostatecznie zaledwie kilkadziesiąt tysięcy osób². Te, oraz wiele innych czynników, sprawiają, że w społeczeństwie słowackim

¹ Po wyborach powstał rząd złożony z Słowackiej Koalicji Demokratycznej (SDK), Partii Demokratycznej Lewicy (SDL), Partii Koalicji Węgierskiej (SMK) oraz Partii Porozumienia Obywatelskiego (SOP).

² Na Słowacji uprawnionych do głosowania było 4.174.097 osób. W referendum udział wzięło 2.176.990 osób (52,15%). 2.012.870 opowiedziało się za wstąpieniem Słowacji do Unii Europejskiej (92,46%), natomiast 155.000 (6,20%) było temu przeciwnych. Głosy nieważne stanowiły 1,33% (<http://www.statistics.sk>).

silne jest przekonanie o niewielkim znaczeniu tego kraju w polityce międzynarodowej³. Ważniejsze wydaje się być korzystne przystosowanie i adaptacja do dokonujących się zmian w systemie międzynarodowym, aniżeli decydowanie o ich kształcie i przebiegu. Na Słowacji nie ma tradycji aktywnego udziału w polityce międzynarodowej, jakkolwiek trudno sprawy związane z integracją europejską traktować wyłącznie w tych kategoriach. Tradycja „życia na uboczu” wielkich wydarzeń i procesów dziejowych jest zresztą bardzo silna także w innych, nie tylko małych państwach naszego regionu⁴.

Istotnym — w perspektywie integracji europejskiej Słowacji — wydarzeniem, już po wejściu tego kraju do struktur Unii Europejskiej, były wybory do Parlamentu Europejskiego (13.06.2004 r.). Słowacja zwróciła wówczas na siebie uwagę najniższą wśród krajów członkowskich UE frekwencją wyborczą, która wyprzedziła zaledwie 16,06% (Polska z wynikiem nieco ponad 20% zajęła wówczas niechlubną drugą pozycję). W Parlamencie Europejskim zasiada czterestu posłów ze Słowacji. Największe poparcie uzyskali kandydaci reprezentujący partie polityczne: SDKÚ (17,09% — 3 mandaty), LS–HZDS (17,04% — 3 mandaty), Smer (16,89% — 3 mandaty), KDĤ (16,19% — 3 mandaty) i SMK (13,24% — 2 mandaty). Ośmiu posłów wybranych na Słowacji zasiada w ławach Grupy Europejskiej Partii Ludowej i Europejskich Demokratów (z SDKÚ, KDĤ i SMK), trzech — Grupy Socjalistycznej w Parlamencie Europejskim (ze Smeru), a trzech pozostałych jest niezrzeszonych (z LS–HZDS)⁵.

W Radzie Unii Europejskiej Słowacja dysponuje siłą siedmiu głosów (tyle samo głosów mają Dania i Finlandia), zaś przedstawicielem Słowacji w Komisji Europejskiej jest Ján Figel', odpowiedzialny w niej za szkolnictwo, kształcenie, kulturę i multilingwistykę.

Wraz z przystąpieniem do Unii Europejskiej, poprzedzonym burzliwą, jak na warunki słowackie, kampanią promocyjną, *de facto* zakończyła się publiczna debata nad konsekwencjami tej decyzji dla Słowacji. Wyczekiwano na pierwsze rezultaty członkostwa. Wyraźnie zwiększył się poziom społecznego optymizmu. Na jesieni 2003 r. 59% Słowaków oczekiwało pogorszenia swojej sytuacji finansowej, zaś rok później było już ich zaledwie 34% (jak na warunki środkowoeuropejskiej kontestacji — wynik zdumiewający)⁶. Poprawę swojej sytuacji powszechnie wiąże się z członkostwem w Unii Europejskiej. W tej sytuacji nie może dziwić fakt, iż o wiele lepsze oceny Słowacy wystawiają UE aniżeli własnym politykom, parlamentowi i rządowi⁷. Należy jednocześnie zauważyć, że na Słowacji największą popularnością cieszą się te koncepcje integracji europejskiej, które nie uszczuplają znacząco kompetencji państwa narodowego. Podobnie jak w przypadku Polski, silne wydają się być obawy o utratę tożsamości narodowej i możliwości wpływania na swoje losy w przypadku wyboru „opcji federalistycznej”.

³ P. Matula, *Eurobarometer: Únia sa na nás môže spol'abnúť*, „Hospodárske noviny”, 16.02.2005 (<http://www.hn.online.sk>, 13.04.2005); O. Gyárfášová, *Slovensko v transatlantickom kontexte. Výsledky výskumu Transatlantické trendy 2004, s dôrazom na Slovensko*, Inštitút pre verejné otázky, Bratislava 2004, s. 6–8, (<http://www.ivo.sk>); tenże, *Slovensko a svet — pohľad očami občanov*, Inštitút pre verejné otázky, Bratislava 2002 (<http://www.ivo.sk>).

⁴ Interesującym zjawiskiem jest przenikanie się na Słowacji dwóch przeciwstawnych postaw: kompleksu małego państwa i narodu ze szczególnym rodzajem dumy z własnej lokalności, kultem małomiasteczkowej, wolnej od „zawieruchy dziejów” mikrocywilizacji w środku Europy.

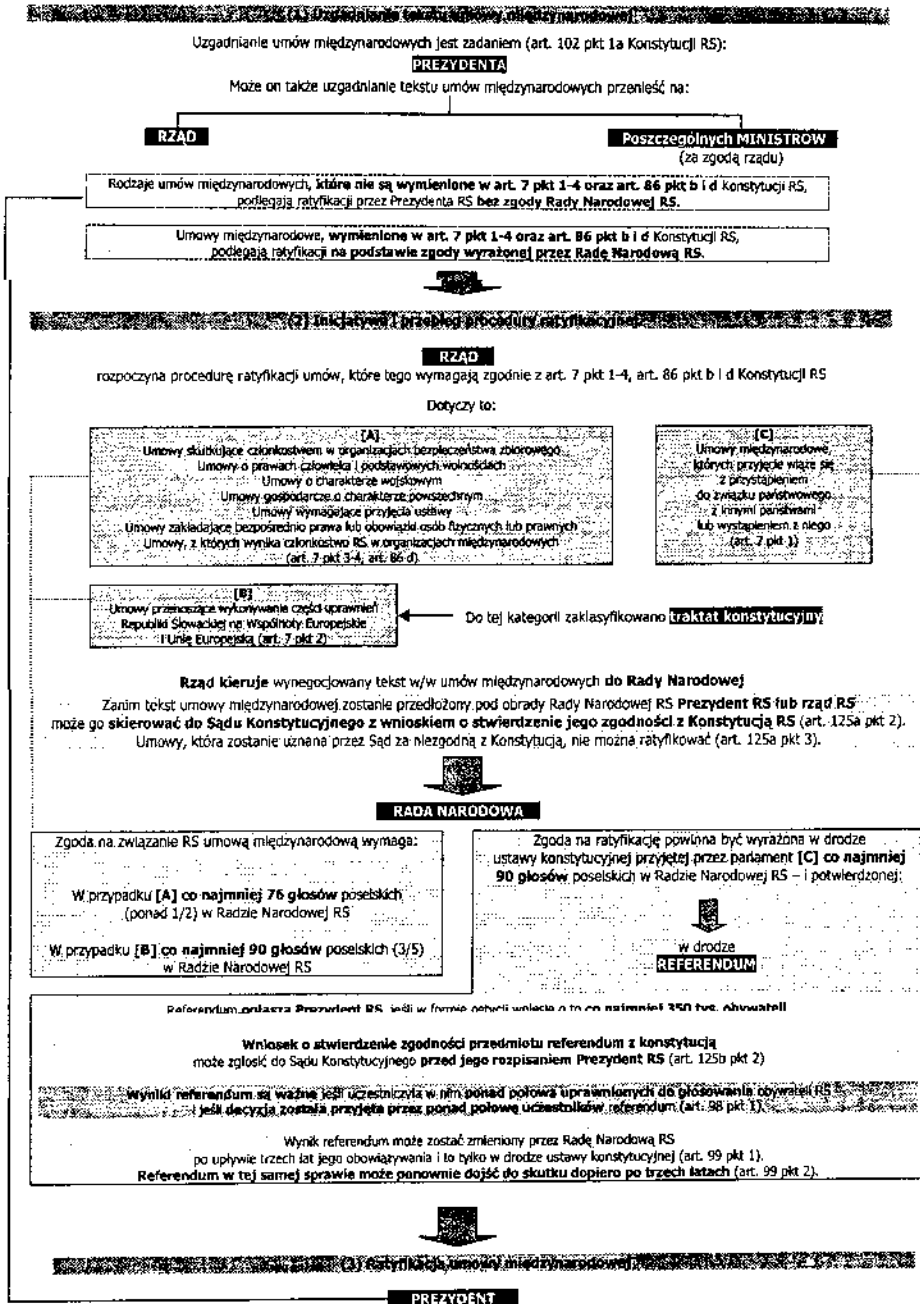
⁵ Rozwinięcie skrótów — zob. prezentacja stanowisk partii politycznych dot. traktatu konstytucyjnego.

⁶ Informacje za: <http://volbystatistics.sk/volbyep2004/>; i <http://www.wdb.europarl.eu.int/> (19.08.2005).

⁷ P. Matula, *Eurobarometer...*, *op. cit.*

⁸ W kwietniu 2005 r. zaufanie do Parlamentu Europejskiego zadeklarowało 45% respondentów na Słowacji, podczas gdy do własnego parlamentu krajowego odsetek ten wyniósł dwa razy mniej (24%). Podobnie było w przypadku Komisji Europejskiej i rządu RS (odpowiednio: 47% i 24%). J. Švec (opr.), *Dôveryhodnosť vybraných inštitúcií SR, Ústav Pre Výskum Verejnej Mienky pri ŠÚ SR* (<http://www.statistics.sk>, 26.04.2005).

Ratyfikacja umowy międzynarodowej w Republice Słowackiej

Źródło: opracowanie własne na podstawie: *Ústava Slovenskej republiky (Konstytucja RS)* z dnia 3. września 1992 r. (z późniejszymi zmianami).

2. Konstytucyjna procedura ratyfikacji traktatów wspólnotowych

A. Uzgadnianie tekstu umowy międzynarodowej. Zgodnie z konstytucją RS, uzgadnianie umów międzynarodowych przysługuje Prezydentowi. Może on prawo to przenieść na rząd RS, albo za zgodą rządu — na poszczególnych ministrów (art. 102 pkt 1a). Negocjacje dotyczące tekstu traktatu akcesyjnego oraz Traktatu ustanawiającego Konstytucję dla Europy (dalej: traktat konstytucyjny) prowadził rząd RS.

B. Podmiot uprawniony do ratyfikowania umów międzynarodowych. Wynegocjowane umowy międzynarodowe w imieniu Republiki Słowackiej ratyfikuje Prezydent (art. 102 pkt 1a). W określonych konstytucją okolicznościach, przed ratyfikacją powinien on uzyskać zgodę parlamentu. Dotyczy to: umów o przystąpieniu wraz z innymi państwami do związku państwowego lub wystąpieniu z niego — w tym przypadku konieczne jest przyjęcie ustawy konstytucyjnej oraz zatwierdzenie w drodze referendum (art. 7 pkt 1 oraz art. 86b); umów przenoszących wykonywanie części suwerennych praw na Wspólnoty Europejskie i Unię Europejską (art. 7 pkt 2), umów skutkujących członkostwem w organizacji bezpieczeństwa zbiorowego (art. 7 pkt 3), umów o prawach człowieka i podstawowych wolnościach; umów o charakterze wojskowym; umów, z których wynika członkostwo RS w organizacjach międzynarodowych; umów gospodarczych o charakterze powszechnym; umów wymagających przyjęcia ustawy oraz umów zakładających bezpośrednio prawa lub obowiązki osób fizycznych lub prawnych (art. 7 pkt 4 oraz art. 86d). W wyżej wymienionych przypadkach wynegocjowaną umowę międzynarodową pod obrady parlamentu zgłasza rząd RS. Kwalifikacja prawna traktatu konstytucyjnego była na Słowacji przedmiotem licznych kontrowersji, o których będzie jeszcze mowa.

C. Sposób wyrażania zgody na ratyfikację umowy międzynarodowej. Wymienione wyżej rodzaje umów międzynarodowych wymagają zgody Rady Narodowej RS. Należy tutaj wskazać na trzy przypadki. Po pierwsze, jeśli chodzi o umowy wymienione w art. 7 pkt 3–4 oraz art. 86d wymagana jest — zgodnie z art. 84 pkt 3 — zgoda ponad połowy wszystkich posłów RS (czyli minimum wynosi 76 głosów). Po drugie, umowy skutkujące przeniesieniem części suwerennych uprawnień na Wspólnoty Europejskie i Unię Europejską (art. 7 pkt 2, nowela z 2001 r.), wymagają — w myśl art. 84 pkt 4 — zgody co najmniej 90 posłów (tj. 3/5) zasiadających w Radzie Narodowej RS. Po trzecie, najbardziej złożony charakter ma wyrażenie zgody na ratyfikowanie przez Prezydenta RS umów, których przyjęcie wiąże się z przystąpieniem Słowacji do związku państwowego z innymi państwami lub wystąpieniem z niego (art. 7 pkt 1 oraz art. 86 b). Konstytucja RS przewiduje w tym przypadku, że ratyfikacja powinna zostać dokonana na podstawie ustawy konstytucyjnej przyjętej przez parlament (minimum 90 głosów) i potwierdzonej w drodze referendum (art. 7 pkt 1). Na obowiązek przeprowadzenia referendum (tzw. referendum ratyfikacyjnego) w tej kwestii wskazuje także art. 93 pkt 1 konstytucji RS, w którym znajduje się zapis, iż potwierdza się nim ustawę konstytucyjną o wstąpieniu do związku państwowego z innymi państwami lub wystąpieniu z tego związku.

Zgodnie z art. 95 pkt 1 referendum ogłasza Prezydent RS, jeśli w formie petycji wnieście o to co najmniej 350 tys. obywateli, lub jeśli takie postanowienie w formie uchwały wyda Rada Narodowa RS. Prezydent powinien to uczynić w terminie 30 dni od przyjęcia petycji lub postanowienia Rady Narodowej RS. Wniosek o przyjęcie uchwały przez Radę Narodową RS mogą zgłaszać posłowie RS oraz rząd RS (art. 96 pkt 1). Konstytucja stwier-

dza, że referendum powinno się odbyć w terminie do 90 dni od daty ogłoszenia go przez Prezydenta RS (art. 96 pkt 2). Nie może się ono odbyć w okresie krótszym, niż 90 dni przed zaplanowanymi wyborami parlamentarnymi (art. 97 pkt 1), lecz połączenie referendum z wyborami do Rady Narodowej jest dopuszczalne (art. 97 pkt 2). Konstytucja stwierdza, iż wyniki referendum są ważne jeśli uczestniczyła w nim ponad połowa uprawnionych do głosowania obywateli RS i jeśli decyzja została przyjęta przez ponad połowę uczestników referendum (art. 98 pkt 1). Rozstrzygnięcie przyjęte w referendum Rada Narodowa RS ogłasza na równi z ustawą (art. 98 pkt 2). Wynik referendum może zostać zmieniony przez Radę Narodową RS po upływie trzech lat jego obowiązywania i to tylko w drodze ustawy konstytucyjnej (art. 99 pkt 1). Konstytucja zawiera również zapis, iż referendum w tej samej sprawie może ponownie dojść do skutku dopiero po trzech latach (art. 99 pkt 2)⁹.

D. Kontrola konstytucyjności aktów wyrażających zgodę na ratyfikację umowy międzynarodowej. Nad zgodnością z prawem zawieranych umów międzynarodowych czuwa Sąd Konstytucyjny RS. Art. 125a pkt 1 konstytucji RS stwierdza, że Sąd Konstytucyjny rozstrzyga o zgodności uzgodnionych umów międzynarodowych, na które wymagana jest zgoda Rady Narodowej RS, z konstytucją lub ustawą. Art. 125a pkt 2 zawiera postanowienie, że tekst umowy międzynarodowej do Sądu Konstytucyjnego może skierować Prezydent RS lub rząd RS zanim zostanie ona przedłożona pod obrady Rady Narodowej RS. Umowy, która zostanie uznana przez Sąd za niezgodną z obowiązującym prawem, nie można ratyfikować (art. 125a pkt 3).

Podobnie też Sąd Konstytucyjny w myśl art. 125b pkt 1 rozstrzyga o zgodności z konstytucją lub ustawą przedmiotu referendum zgłoszonego przez obywateli w formie petycji lub przez Radę Narodową RS. Wniosek o stwierdzenie zgodności przedmiotu referendum z konstytucją może zgłosić przed jego rozpisaniem Prezydent RS na podstawie art. 125b pkt 2. Sąd Konstytucyjny jest zobowiązany do zajęcia w tej sprawie stanowiska do 60 dni od daty doręczenia wniosku przez Prezydenta RS. W przypadku uznania przedmiotu referendum za niezgodny z obowiązującym prawem, nie może zostać ono przeprowadzone (art. 125b pkt 3).

3. Doświadczenia Słowacji w zakresie ratyfikacji traktatów wspólnotowych

Słowacja przystąpiła do Unii Europejskiej z dniem 1. maja 2004 r., co oznacza, że jej doświadczenia w ratyfikowaniu umów wspólnotowych są niewielkie. Sprowadzają się one do przyjęcia umowy o członkostwie oraz traktacie konstytucyjnym.

Referendum w sprawie przystąpienia do UE odbyło się 16 i 17 maja 2003 r. Słowacy odpowiedzieli wówczas na pytanie: „Czy zgadza się Pan/Pani, aby Republika Słowacka stała się państwem członkowskim Unii Europejskiej?”. Na Słowacji uprawnionych do głosowania było 4.174.097 osób. W referendum udział wzięło 2.176.990 osób (52,15%). 2.012.870 opowiedziało się za wstąpieniem Słowacji do Unii Europejskiej (92,46%), natomiast 135.000 (6,20%) było temu przeciwnych. Głosy nieważne stanowiły 1,33%¹⁰. Umowę o przystąpieniu Słowacji do Unii Europejskiej przyjął parlament słowacki w dniu 1 lipca 2003 r. więk-

⁹ Zob. więcej na ten temat: T. Goduń, M. Cygnarowski, S. Dudek, P. Iwaniszczuk, *Leksykon systemów politycznych*, Warszawa 2003, s. 262.

¹⁰ Štatistický úrad SR, <http://www.statistics.sk>.

szością 129 głosów (w głosowaniu wzięło udział 140 posłów). Przeciwno głosowali tylko posłowie KSS¹¹. Uzyskano zatem 39 głosów więcej aniżeli minimum potrzebne do przyjęcia umowy międzynarodowej.

W debacie poprzedzającej zarówno samo referendum jak i przystąpienie Słowacji do Unii Europejskiej pojawiało się wiele wątpliwości, zastrzeżeń, ale także nadziei wyrażanych w sposób bardzo podobny do debaty europejskiej w Polsce. Przedmiotem obaw i wątpliwości na pierwszym planie była suwerenność państwowa (możliwość jej utraty), a także tożsamość kulturowa i lęk przed jej degradacją. Główne nadzieje związane były z kolei z szansą na szybszy rozwój ekonomiczny i poprawę stopy życiowej. „Eurooptymiści” przedstawiali wówczas następujące argumenty na rzecz wstąpienia Słowacji do Unii: Słowacja jest częścią Europy w sensie kulturowym i cywilizacyjnym, powszechnie uznana demokracją i jako zasadę prawa, opiera się za prawami człowieka oraz popiera wolny rynek; gospodarka słowacka jest zorientowana na rynki unijne; pełne otwarcie unijnego rynku na producentów słowackich przyniesie korzyści ekonomiczne dla kraju; fundusze unijne będą stanowiły znaczące wsparcie finansowe dla Słowacji; poprawi się wiarygodność państwa u inwestorów z zewnątrz; ważne decyzje organów unijnych wobec Słowacji będą bezpośrednio realizowane; demokratyczne instytucje ulegną umocnieniu i staną się powszechne, a sytuacja polityczna będzie stabilna. Z kolei „eurosceptycy” często prezentowali bardziej niejasne niż negatywne stanowisko wobec integracji: Słowacja dość niedawno zdobyła pełną niepodległość, a włączenie jej do Unii pozbawi ją istotnej części suwerenności; w procesie integracji faworyzowane są przede wszystkim duże państwa, natomiast Słowacja znajdzie się na podrzędnej pozycji; proces integracji jest kierowany przez pragmatyczną „eurobiurokrację”, która ignoruje kulturową i duchową specyfikę małych krajów, takich jak Słowacja; pod względem swoich wewnętrznych mechanizmów Unia Europejska jest niestabilną organizacją i z tego powodu członkostwo w niej jest dla Słowacji ogromnym ryzykiem; nadmierne związanie z kosmopolityczną zachodnią Europą będzie niebezpieczne dla tradycyjnie chrześcijańskiej orientacji Słowacji; Unia nie patrząc na poziom rozwoju społecznego, będzie chciała wprowadzić swoje ekonomiczne rozwiązania, które stanowiąc będą ciężką terapię szokową dla Słowacji; Unia nie jest w pełni przygotowana do nowych społecznych wyzwań (organizacje terrorystyczne, wzrost narkomanii), a ewentualne członkostwo Słowacji ułatwi napływ tych zagrożeń do kraju. Należy odnotować, że w społeczeństwie słowackim poparcie dla członkostwa Słowacji w UE było relatywnie bardzo wysokie¹².

Jeśli natomiast chodzi o doświadczenia związane z drugim z wymienionych na wstępie traktatów, to poprzedzony dość niemrawą debatą publiczną, został on poddany pod głosowanie w Radzie Narodowej 11 maja 2005 r. Dotyczyło ono upoważnienia Prezydenta RS do ratyfikacji w imieniu Republiki Słowackiej traktatu konstytucyjnego (zgodnie z art. 7 pkt 2 Konstytucji RS). Zgodnie z wcześniejszymi przewidywaniami, Rada Narodowa większością 116 głosów zdecydowała o wyrażeniu zgody na ratyfikację tej umowy międzynarodowej przez Prezydenta RS. Przeciw głosowało 27 posłów (wszyscy posłowie KDĽ i KSS oraz trzech posłów niezrzeszonych), od głosu wstrzymało się 4 posłów. W głosowaniu brało udział 147 członków parlamentu słowackiego (trzech posłów było nieobecnych)¹³. Dwa miesiące później grupa 13 osób związa-

¹¹ Szczegóły głosowania na stronie Rady Narodowej Republiki Słowackiej — <http://www.nrsk.sk>.

¹² K. Cebul, R. Zenderowski, *Słowacja*, mps (tekst przygotowywany do druku w publikacji zbiorowej pod red. K.A. Wojtaszczyka, dot. systemów politycznych 25 państw Unii Europejskiej).

¹³ Wyniki głosowania na stronie Rady Narodowej RS, http://www.nrsk.sk/appbin/hpo.asp?wci=hpo_wi_klub&wce=17442.

nych z Inicjatywą przeciwko Konstytucji Europejskiej złożyła do Sądu Konstytucyjnego skargę konstytucyjną przeciwko naruszeniu swoich praw dotyczących wyrażania swojego stanowiska na drodze referendum w omawianym przedmiocie. Sąd przyjął skargę do rozpatrzenia i zwrócił się do prezydenta o nieratyfikowanie umowy do czasu zajęcia przez Sąd odpowiedniego stanowiska w tej sprawie. Prezydent uznał wówczas, że postanowienie Sądu o wstrzymaniu procedury ratyfikacyjnej, nie jest dla niego – w świetle przepisów konstytucyjnych – wiążące.

4. Debata publiczna na temat Traktatu ustanawiającego Konstytucję dla Europy

Traktat ustanawiający Konstytucję dla Europy nie stał się na Słowacji tematem przykuwającym uwagę społeczeństwa. Można także powiedzieć, że sami politycy nie przejawiają nim większego zainteresowania. Poniżej zostaną zaprezentowani główni uczestnicy tej debaty, jak również zajmowane przez nich stanowiska oraz argumenty „za” i „przeciw” ratyfikacji traktatu konstytucyjnego. Następnie zanalizowane zostaną wyniki badania opinii publicznej, w celu wskazania, jak Słowacy odnoszą się do projektu Eurokonstytucji¹⁴. Związek między traktatami konstytucyjnymi a przyszłą pozycją Słowacji w Europie jest w społeczeństwie słowackim praktycznie niedostrzegany.

Bardzo skromna w swym zasięgu, ale także zawartości merytorycznej zgłaszanych argumentów debata publiczna koncentrowała się zasadniczo wokół dwóch pytań: po pierwsze — o celowość i zasadność przyjmowania traktatu konstytucyjnego, po drugie — o tryb jej ratyfikacji na Słowacji.

Debata na temat traktatu konstytucyjnego odbywała się na różnych forach. Pierwszorzędną rolę odgrywało tutaj forum polityczne, na którym ścierały się racje zwolenników i przeciwników ratyfikacji traktatu. Należy tutaj wspomnieć zarówno o organach władzy — rządzie i prezydencie, a także o partiach politycznych obecnych w parlamencie lub dysponujących odpowiednio wysokim poparciem społecznym. Po drugie — należy wskazać na różnorakie inicjatywy społeczne, prowadzone przez organizacje pozarządowe, w celu przekonania Słowaków do poparcia lub odrzucenia traktatu. Wreszcie, po trzecie — warto przyrzeć się argumentom pojawiającym się w dyskusji o charakterze naukowym, zwłaszcza w wymiarze politologicznym, ekonomicznym, jak i prawnym. Ponadto na uwagę zasługuje Narodowy Konwent Europejskiej Przyszłości Słowacji, mający ambicję stać się głównym forum dyskusji na temat traktatu konstytucyjnego¹⁵.

¹⁴ O ileby nie zainicjowało ministerstwo spraw zagranicznych i jego instytucje, nie byłoby stała możliwość przedstawienia świadcząco o zorganizowane 21.01.2005 r. seminarium, którego celem było przedstawienie społeczeństwu poglądów poszczególnych europosłów na temat traktatu konstytucyjnego. Z czternastu posłów zjawili się jedynie dwóch, pozostali zastępowali ich asystenci. Seminarium zorganizowały: Kancelaria Informacyjna Parlamentu Europejskiego, Ministerstwo Spraw Zagranicznych RS oraz Słowackie Towarzystwo Polityki Zagranicznej (szczegóły na stronie <http://www.sfp.sk>).

¹⁵ Za przyjęciem traktatu konstytucyjnego opowiedział się Narodowy Konwent Europejskiej Przyszłości Słowacji (Národný konvent o európskej budúcnosti Slovenska). Konwent powstał jako odpowiedź na wyzwania, jakie zostały sformułowane na szczycie UE w Nicei. Jego ambicją było inicjowanie i branie czynnego udziału w dyskusji publicznej na Słowacji dotyczącej miejsca tego kraju w zmieniającej się pod względem ustrojowym Europie. W skład Konwentu weszli przedstawiciele wszystkich partii politycznych zasiadających w parlamencie, środowisk akademickich, reprezentanci Kościołów i związków wyznaniowych, grup interesu, grup zawodowych, struktur gminnych i regionalnych, a także organizacji pozarządowych. Idea stworzenia Konwentu była po raz pierwszy sformułowana 13 grudnia 2000 r., tuż po zakończeniu szczytu nicejskiego. Spotkanie założycielskie odbyło się 14. maja 2001 r. Więcej na ten temat: <http://www.eurokonvent.sk>.

4.1. Stanowiska głównych sił politycznych na temat ratyfikacji traktatu konstytucyjnego

Rząd 2 października 2003 r. rząd słowacki w porozumieniu z parlamentem i Narodowym Konwentem Europejskiej Przyszłości Słowacji zdefiniował podstawowe cele i interesy Słowacji w odniesieniu do tekstu przyszłego traktatu konstytucyjnego. Punktem odniesienia był tekst Taktatu ustanawiającego Konstytucję dla Europy opracowany i zatwierdzony w drodze konsensusu przez Konwent Europejski w czerwcu i lipcu 2003 r. Rząd słowacki przyjął dokument¹⁶, który zobowiązywał przedstawiciela Słowacji na Konferencji Międzyrządowej¹⁷ do zajęcia określonego stanowiska w poszczególnych, szczegółowo wymienionych kwestiach. Główne założenia tegoż opracowania sprowadzają się do następujących postulatów:

- ⊗ w odniesieniu do składu Komisji Europejskiej postulowano zachowanie silnej pozycji tego organu i utrzymanie zasady „jeden kraj — jeden komisarz” oraz równorzędnej pozycji wszystkich członków Komisji;
- ⊗ zmiana nazwy opracowywanego dokumentu na „Traktat Konstytucyjny Unii Europejskiej” (Constitutional Treaty of the EU). W przekonaniu rządu słowackiego lepiej oddaje ona umowny charakter zapisów zawartych w tym dokumencie, a tym samym podkreśla, że źródłem jego prawomocności jest decyzja suwerennych państw o wspólnym wykonywaniu suwerenności na szczeblu międzynarodowym;
- ⊗ w przypadku wzmianki o wartościach chrześcijańskich w tekście traktatu, rząd słowacki wyraził gotowość poparcia takiej inicjatywy „w zależności od konkretnego projektu zmiany tekstu”;
- ⊗ w sprawie podejmowania decyzji większością kwalifikowaną, wyrażono wolę zachowania zasad przyjętych na szczycie UE w Nicei. Słowacja poparła ponadto zasadę jednomyślności przy podejmowaniu przez Radę Europejską decyzji o objęciu kolejnych dziedzin systemem głosowania większością kwalifikowaną. Rząd zdecydował się nie popierać postulatu podejmowania decyzji większością kwalifikowaną w dziedzinie polityki podatkowej, socjalnej oraz obrony. Był także za zachowaniem jednomyślności w dziedzinie przyjmowania regulacji wspólnotowych w zakresie prawa karnego, współpracy sądowej i policyjnej, azylu, migracji oraz kultury;
- ⊗ Słowacja zdecydowała się poprzeć projekt utworzenia urzędu Ministra Spraw Zagranicznych UE oraz określenia jego kompetencji względem Przewodniczącego Rady Europejskiej, a także odpowiedzialności przed Radą i Komisją Europejską;
- ⊗ w obszarze wspólnej polityki zagranicznej i bezpieczeństwa, rząd słowacki poparł klauzulę solidarnościową między państwami członkowskimi na wypadek ataków terrorystycznych, a także negatywnie odniósł się do projektów umożliwiających tworzenie się eksklusywnych grup państw, które mogłyby osiągać wyższy stopień integracji we wspomnianej dziedzinie;
- ⊗ odnośnie do projektu utworzenia funkcji stałego Przewodniczącego Rady Europejskiej, Słowacja wyraziła swoje negatywne stanowisko w tej sprawie, opowiadając się za zachowaniem rotacyjnego przewodnictwa.

¹⁶ Stanowiska Slovenskej republiky k návrhu Ústavnéj zmluvy na Medzivládnej konferencii Európskej únie v r. 2003–2004 (dokument rządowy), mps (http://www.foreign.gov.sk/files/stanoviska_sr_mv_k_rome.doc, 13.04.2005).

¹⁷ Ośma konferencja międzyrządowa rozpoczęła prace 4 października 2003 r. w Rzymie. Wbrew planom nie zakończyła ich w grudniu 2003, a dopiero 18 czerwca 2004 r., kiedy szczyt UE w Brukseli przyjął traktat konstytucyjny.

- ⊗ rząd postanowił także działać na rzecz doprecyzowania terminu „znacząca liczba państw członkowskich” w przypadku tzw. inicjatywy obywatelskiej, w odpowiedzi na którą Komisja Europejska może być wezwana do przedłożenia projektu dotyczącego zmiany traktatu konstytucyjnego;
- ⊗ w odniesieniu do jurysdykcji Europejskiego Trybunału Sprawiedliwości, rząd słowacki opowiedział się za utrzymaniem jego dotychczasowego statusu i nie obejmowaniem jego kompetencją obszaru wspólnej polityki zagranicznej i bezpieczeństwa (z kilkoma drobnymi wyjątkami). Na zakończenie rząd słowacki wyraził negatywne stanowisko w sprawie projektu utworzenia urzędu Prokuratora Europejskiego.

27 października 2004 r. rząd RS przyjął tekst traktatu konstytucyjnego (od głosu wstrzymali się członkowie z KDH, zaś przedstawiciele SDKÚ, SMK i ANO głosowali za jego przyjęciem), pod którym podpis w Rzymie dwa dni później złożyli premier Mikuláš Dzurinda i minister spraw zagranicznych Eduard Kukan. Zgodnie ze stanowiskiem Ministerstwa Spraw Zagranicznych RS, tekst traktatu konstytucyjnego stanowi zwykłą umowę międzynarodową, dla przyjęcia której wymagana jest zgoda minimum 3/5 posłów (90/150) zasiadających w Radzie Narodowej RS, a następnie ratyfikacja przez Prezydenta RS. Ponadto stwierdza się, że traktat konstytucyjny nie zmienia głównych zasad funkcjonowania Unii Europejskiej w porównaniu ze stanem sprzed referendum akcesyjnego. Minister E. Kukan wyraził przy tym przekonanie, że jeśli istnieją uzasadnione obawy, że ta procedura ratyfikacyjna narusza obowiązujące na Słowacji normy prawne, można odwołać się do Sądu Konstytucyjnego.

Rząd nie był jednomyślny w sprawie przyjęcia traktatu w sposób zaproponowany przez MSZ. Ponadto w ramach rządu otwarcie kontestowano celowość przyjęcia traktatu konstytucyjnego. W opozycji do stanowiska MSZ był szef resortu sprawiedliwości — Daniel Lipšic (KDH). Wychodził on z założenia, że negocjacje z UE z rządu państwa, w którym konieczne jest rozpisanie referendum ogólnokrajowego¹⁸. Podobnego zdania był minister spraw wewnętrznych Vladimír Palko (KDH). W trudnej sytuacji znalazł się przedstawiciel Słowacji w Komisji Europejskiej Ján Figel' (wcześniej pełnił on funkcję głównego negocjatora z UE), także członek KDH. Uznał on traktat konstytucyjny za „moment przełomowy” dla dalszego rozwoju UE, wyrażając jednocześnie przekonanie, że ratyfikacja traktatu w 25 państwach nie będzie łatwym zadaniem. Stwierdził ponadto, w czym zasadniczo różnił się od oficjalnego stanowiska swojej partii, że traktat uczyni Unię bardziej transparentną dla obywateli, którzy będą mieli większy wpływ na podejmowane w niej decyzje¹⁹. Początkowo popierał on, choć bardzo niechętnie, ideę referendum w tej sprawie.

Rząd słowacki nie przeznaczył na kampanię informacyjną na temat traktatu konstytucyjnego dodatkowych środków, jak miało to miejsce przed wejściem Słowacji do Unii Europejskiej. Rzecznik prasowy wicepremiera do spraw europejskich Pála Csáky'ego, Martin Urmanič, stwierdził, że w tej sprawie rząd zamierza „zacieśnić współpracę z organizacjami pozarządowymi”. Poza tym kampanię prowadzić będzie sama Komisja Europejska. W przekonaniu M. Urmaniča, tekst traktatu jest dość skomplikowany i trudno będzie go dostatecznie jasno przedstawić szerokiemu kręgowi odbiorców. W rozmowie z dziennikarzem „Hospodarských novín”, odesłał on zainteresowanych na strony internetowe rządu²⁰, na których

¹⁸ Lipšic: *Euroústavou vznikne z EÚ štátny zväzok, na jej prijatie treba referendum*, Tlačová agentúra Slovenskej republiky (Agencja Prasowa Republiki Słowackiej, dalej: TASR) 27.10.2004.

¹⁹ J. Figel', *Čo je inak po vstupe do EÚ*, „Pravda”, 26.04.2005 (za: <http://www.euroinfo.gov.sk>, 13.04.2005).

²⁰ <http://www.euroinfo.gov.sk>.

można znaleźć pełny tekst traktatu²¹. Ponadto zamierzano rozesłać drogą pocztową do przeszło 2 mln domostw specjalną broszurę informującą społeczeństwo o traktacie konstytucyjnym²². Premier M. Dzurinda stwierdził także, że zamiast jednorazowej kampanii, lepszym rozwiązaniem będzie nawiązywanie do problemu traktatu przy wszystkich możliwych spotkaniach z obywatelami i wyjaśnianie im potrzeby jego ratyfikacji²³.

Prezydent

Prezydent RS Ivan Gašparovič stał na stanowisku, że ratyfikacja traktatu konstytucyjnego powinna dokonać się na drodze głosowania w parlamencie, bez odwoływania się do referendum. W przekonaniu prezydenta Słowacy już de facto rozstrzygnęły, jakiego życia sobie rozwiązania w referendum akcesyjnym w 2003 r., dlatego nie ma potrzeby powtórzenia tej procedury. Podobnie — jeśli wziąć pod uwagę badania opinii publicznej — myśli większość Słowaków, dla których przyjęcie traktatu jest logicznym następstwem „tak” wypowiedzianego dla Unii Europejskiej w referendum z 2003 r. Jego zdaniem konieczne jest jednakowoż przeprowadzenie w tej sprawie odpowiedniej kampanii informacyjnej²⁴. Uważa przy tym, że traktat nie jest doskonała i wymaga wielu zmian i już teraz należy myśleć o jej nowelizacji w najbliższej przyszłości²⁵.

Parlament

Rada Narodowa RS przyjęła argumentację rządu oraz prezydenta. Zdecydowała się nie występować do prezydenta o rozpisanie referendum i w maju 2005 r. głosować nad projektem traktatu konstytucyjnego. Przewodniczący parlamentu Pavol Hrušovský (KDH) stwierdził jednak, że ratyfikacja tego traktatu będzie wymagać zmiany Konstytucji Republiki Słowackiej z uwagi na fakt, iż zmienia ona kompetencje Rady Narodowej RS, ale także rządu i prezydenta, oraz może prowadzić do wielu sporów kompetencyjnych²⁶. Do takiego stanowiska przychylił się w późniejszym czasie także słowacki MSZ.

Partie polityczne

Większość partii politycznych obecnych w parlamencie słowackim była za przyjęciem traktatu konstytucyjnego na drodze głosowania w parlamencie, bez rozpisywania w tej sprawie ogólnonarodowego referendum. Wyjątek stanowi KDH, który najsilniej występował przeciwko konstytucji w obecnym kształcie i jej ratyfikacji przez Słowację. Swoje zastrzeżenia zgłaszały ponadto KSS oraz SNS. Wszystkie te partie głoszą konieczność rozpisania referendum, choć w dyskursie politycznym na Słowacji — co ciekawe — żądanie to przypisuje się wyłącznie KDH, zapominając jakby o stanowisku komunistów i nacjonalistów słowackich — KSS i SNS. Poparcie dla referendum na Słowacji zasadniczo wiąże się ze stanowiskiem przeciwnym jego ratyfikacji (jakkolwiek badania opinii publicznej wskazują na pozytywny odbiór traktatu w społeczeństwie słowackim).

²¹ M. Tettinger, *Euroústava na Slovensku: Zatiaľ' vec neverejná*, „Hospodárske noviny”, 24.01.2005, (<http://www.hnonline.sk>, 13.04.2005).

²² *Slovensko dostane od EÚ vyše 2,3 milióna Sk na informovanie o euroústave*, TASR 20.02.2005.

²³ *Dzurinda odovzdal Hrušovskému európsku ústavu zmluvu*, TASR 3.11.2004.

²⁴ *Gašparovič: Euroústava patrí do NR SR*, TASR 31.03.2005.

²⁵ *Zob. <http://www.prezident.sk>*.

²⁶ *Hrušovský: Prijatie euroústavy si vyžaduje novelu ústavy SR*, TASR 12.04.2005.

Poważnym problemem z przyjęciem traktatu w drodze głosowania parlamentarnego była — zdaniem Jána Majchraka, analityka słowackiego Instytutu Spraw Publicznych — uzasadniona wątpliwość co do politycznego uprawnienia (mandatu) obecnych posłów Rady Narodowej w zakresie decydowania w tym szczególnie istotnym dla przyszłości państwa przedmiocie. Przyjęcie traktatu konstytucyjnego wiąże się bowiem z ograniczeniem suwerenności, głównie w zakresie spraw wewnętrznych i sprawiedliwości. Ani jedna z partii politycznych przed wyborami parlamentarnymi w 2002 r. — stwierdza J. Majchrak — nie zaprezentowała swoim wyborcom swojego stanowiska odnośnie do kluczowych kwestii związanych z przygotowywanym projektem traktatu konstytucyjnego. Inna rzecz, że w tamtym czasie niewiele jeszcze wiedziano na temat traktatu, który dopiero powstawał i nie wiadomo było, jaki ostatecznie przyjmie on kształt. Z drugiej strony, opór przed referendum dotyczącym traktatu konstytucyjnego uzasadniony jest częściowo okolicznościami referendum akcesyjnego, gdy na Słowacji odnotowano bardzo niską frekwencję wyborczą. W takiej sytuacji rozwiązaniem kompromisowym mogłoby być przeprowadzenie głosowania w parlamencie po następnych wyborach, przed którymi partie polityczne miałyby okazję zaprezentować swoje oficjalne stanowisko w sprawie ratyfikacji traktatu konstytucyjnego. Problem w tym, że przekroczono by wówczas dwuletni termin na ratyfikację przyjęty w Rzymie²⁷.

Przyjrzymy się obecnie stosunkowi poszczególnych partii politycznych zarówno do samego projektu traktatu konstytucyjnego, jak również do sposobu jego ratyfikacji²⁸. Do partii sceptycznych wobec projektu traktatu konstytucyjnego należy zaliczyć: KDH, SNS i KSS. Pozostałe partie (opozycyjne — Smer, LS'HZDS, rządzące — SMK, SDKÚ, ANO) deklarują mniej lub bardziej zdecydowane stanowisko popierające przyjęcie tego dokumentu przez Słowację.

Ruch Chrześcijańsko—demokratyczny — Kres'anskodemokratické hnutie (KDII). Jedna z dwóch partii politycznych (obok KSS) reprezentowanych w parlamencie, która jednoznacznie odrzucała koncepcję nie poddawania traktatu konstytucyjnego pod referendum ogólnokrajowe. Na poparcie swojego stanowiska przytaczano argumenty prawne (zapis konstytucyjny wymagający rozpisania referendum w przypadku wstępowania do związku państwowego) oraz polityczne (potrzeba legitymizacji kluczowego z punktu widzenia ustroju UE dokumentu). KDII był zasadniczo przeciwny przyjęciu traktatu konstytucyjnego w uzgodnionym przez państwa unijne kształcie²⁹. Przywoływano w związku z tym kilka argumentów. Po pierwsze — nie uwzględnienie w preambule zapisu o wartościach chrześcijańskich, po drugie — włączenie do tekstu traktatu zbyt liberalnej, zdaniem KDH, Karty Praw Podstawowych, po trzecie — Unia Europejska nazbyt wywłaszcza państwa z ich suwerennych uprawnień, co grozi powstaniem „superpaństwa”, nad którym trud-

²⁷ J. Majchrak, *Ratifikovať — po vol'bach*, „Sme”, 22.06.2004, Inštitút pre verejné otázky (<http://www.ivo.sk>).

²⁸ Wyniki badania opinii publicznej w zakresie skali deklarowanego poparcia dla poszczególnych partii politycznych (lutym—marzec—kwiecień 2005, w %): Smer — sociálna demokracia 30,1 — 29,7 — 30,2; L'udová strana — Hnutie za demokratické Slovensko (LS'—HZDS) 16,5 — 15,6 — 12,9; Strana maďarskej koalície (SMK) 9,7 — 11,2 — 12,2; Kresťanskodemokratické hnutie (KDII) 9,7 — 9,6 — 11,3; Slovenská demokratická a kresťanská únia (SDKÚ) 10,8 — 12,0 — 8,2; Slovenská národná strana (SNS) 7,6 — 7,7 — 7,0; Aliancia nového občana (ANO) 5,5 — 4,4 — 7,0; Komunistická strana Slovenska (KSS) 4,2 — 4,4 — 5,4. A. Patajová (opr.), *Ako by sa skončili parlamentné voľby, ak by sa konali začiatkom apríla 2005?*, Ústav Pre Výskum Verejnej Mienky pri ŠÚ SR (<http://www.statistics.sk>, 13.04.2005).

²⁹ W odróżnieniu od stanowiska Europejskiej Partii Ludowej (której jest członkiem) w tej sprawie.

no będzie sprawować demokratyczną kontrolę; po czwarte — niejasne kompetencje Europejskiego Trybunału Sprawiedliwości. W przekonaniu liderów KDH, Unia Europejska mogłaby sprawnie funkcjonować bez Konstytucji.

Słowacka Partia Narodowa — Slovenská národná strana (SNS). Partia ta, podobnie jak KDH opowiedziała się przeciwko przyjęciu traktatu konstytucyjnego oraz za głosowaniem nad nim w formie referendum ogólnokrajowego. Krytyka ze strony SNS była zdecydowanie bardziej ostra i ideologiczna niż miało to miejsce w przypadku KDH¹⁰.

Komunistyczna Partia Słowacji — Komunistická strana Slovenska (KSS). Partia ta we wrześniu 2004 była za głosowaniem nad traktatem w referendum, zastrzegając się jednocześnie, że zaakceptuje w tej sprawie stanowisko Rady Narodowej RS¹¹.

Smer — sociálna demokracia. Partia ta była za przyjęciem traktatu konstytucyjnego w drodze głosowania w Radzie Narodowej RS. Dopuszczała jednak, choć czyniła to bardzo niezdecydowanie, ewentualność rozpisania referendum. Tym niemniej nie zgadzała się z argumentacją KDH, że przyjęcie traktatu jest równoznaczne z wstąpieniem do związku państwowego¹². Europoseł Smer-u, Vladimír Maňka wyraził przekonanie, że traktat w jasny sposób definiująca podstawowe wartości europejskie, mechanizmy działalności UE, rolę wszystkich aktorów (państw) w procesie integracyjnym, tworzy trwały fundament rozwoju Unii Europejskiej na najbliższe lata. Bynajmniej, w jego przekonaniu, przyjęcie tego dokumentu nie oznacza obrania kursu na „superpaństwo”. Traktat konstytucyjny przybliży Unię do obywateli, stwarza dla nich wiele nowych możliwości wpływania na decyzje podejmowane w ramach tej organizacji. Karta Praw Podstawowych włączona do tekstu konstytucji rozszerza — jego zdaniem — prawa i wolności obywatelskie, i wbrew formułowanym przez niektóre środowiska zarzutom — nie zagraża stabilności i rozwojowi rodziny. V. Maňka uznaje miejsce i rolę chrześcijaństwa w tradycji i dziejach Europy, jednak jest to dla niego zbyt mało, ażeby umieszczać stosowny zapis w tekście preambuły. Jego zdaniem Europa powinna być zorientowana zwłaszcza na „wspieranie praw i swobód obywatelskich, filozoficzne i moralne przesłanie humanizmu oraz na socjalno-etyczny wymiar naszego bytu”¹³. Zdaniem posłanki Smer-u Moniki Beňovej, traktat konstytucyjny, pod którym przedstawiciele Słowacji mieli właśnie złożyć swój podpis, stanowi maksimum możliwego kompromisu. Jej zdaniem, traktat powinien być na Słowacji ratyfikowany do końca 2005 r., gdyż w kampanii wyborczej w 2006 do parlamentu temat ten uległby instrumentalizacji¹⁴. Partia nie poświęcała jednak zbyt wiele uwagi temu problemowi. Na jej stronie internetowej nie zamieszczono oficjalnego stanowiska w tej sprawie, a ze spraw międzynarodowych najbardziej interesującą kwestią dla Smer-u są stosunki słowacko-węgierskie.

Partia Ludowa — Ruch na rzecz Demokratycznej Słowacji — Ľudová strana — Hnutie za demokratické Slovensko (ĽS–HZDS). Partia ta nie akceptowała w całości tekstu traktatu konstytucyjnego, jednak była za przyjęciem tego projektu przez Słowację. HZDS była przeciwna przeprowadzeniu referendum, choć może się wydawać, że sprzeciw ten nie był zbyt mocny (niejednokrotnie relatywizowany przez Vladimíra Mečiara i innych polityków tej partii). Przewodniczący parlamentarnej komisji ds. europejskich z ramienia ĽS–HZDS

¹⁰ Podpis ústavy, <http://www.euractiv.sk>, 13.04.2005.

¹¹ Ibidem.

¹² Zala: Smer sa nebráni referendum o európskej ústavnej zmluve, <http://www.euractiv.sk>, 13.04.2005.

¹³ Aká Ústava?, <http://www.euractiv.sk>.

¹⁴ Národná rada o Európskej ústave, <http://www.euractiv.sk>; Beňová: Euroústavu treba v SR ratifikovať pred lebným rokom 2006, TASR 21.06.2005.

¹⁵ Tibor Mikuš privítal podporu euroústavy v EP, TASR 12.01.2005.

przewodniczącego Komisji Europejskiej i Ministra Spraw Zagranicznych UE, powołanie funkcji Przewodniczącego Rady Europejskiej, utworzenie urzędu Ministra Spraw Zagranicznych UE. W połowie 2003 r. ANO stał na stanowisku, że przeprowadzenie referendum w sprawie traktatu konstytucyjnego nie jest konieczne, jednocześnie zaznaczając, że „obywatele mają prawo decydować o kluczowych kwestiach dotyczących kształtu przyszłej UE”. Nie sprecyzowano przy tym, co miałyby to konkretnie oznaczać⁴⁰. Wiceprzewodniczący partii, Imrich Béreš, jako jeden z powodów, dla których nie warto decydować się na referendum podał jego koszt — ok. 200 milionów koron. Stwierdził, że te pieniądze można by przeznaczyć na przygotowania do bardziej efektywnego wykorzystania środków pochodzących z funduszy unijnych. Zgodę na referendum ANO warunkował ewentualną decyzją w tej sprawie podjętą na Konferencji Międzyrządowej⁴¹. Inny argument przeciwko referendum przytoczyła w tym samym czasie wiceprzewodnicząca ANO, która stwierdziła, iż Słowacja nie ma moralnego prawa, aby to właśnie przez nią traktat konstytucyjny nie wszedł w życie⁴².

4.2. Stanowiska organizacji pozarządowych

Aktywność organizacji pozarządowych na rzecz propagowania idei przyjęcia lub odrzucenia traktatu konstytucyjnego na Słowacji była, przynajmniej w porównaniu z kampanią przedreferendalną, dość skromna i ograniczała się zasadniczo do prezentacji swoich argumentów na stronach internetowych i w wywiadach publikowanych w mediach masowych. Niewątpliwie brak referendum w tej sprawie stanowił czynnik demobilizujący, który jednak — z drugiej strony — powinien był służyć bardziej merytorycznej dyskusji.

Miejscem, w którym prezentowane były informacje na temat traktatu konstytucyjnego jest strona internetowa „EurActiv — Wasza internetowa brama do Europy” (EurActiv — Vaša internetová brána do Európy) — <http://www.euractiv.sk>, prowadzona przez Towarzystwo I—Europa we współpracy z największym portalem internetowym na Słowacji <http://www.zoznam.sk> oraz Stowarzyszeniem „Alternatywa — Komunikacja — Obywatele” (Združenie Alternatíva — Komunikácia — Občania). Finansowo projekt wspierany jest przez Toyotę oraz Fundację Friedricha Eberta działającą na Słowacji. Autorzy tego projektu starali się przedstawiać racje zwolenników i przeciwników ratyfikacji traktatu konstytucyjnego, choć nie ulega wątpliwości, że sami opowiadają się za jego przyjęciem.

Kolejnym forum prezentacji informacji dotyczących Unii Europejskiej, w tym traktatu konstytucyjnego jest portal Wasza Europa (Vaša Európa) — <http://www.vasaeuropa.sk>, prowadzony przez frakcje w Parlamencie Europejskim: Skonfederowaną Grupę Europejskiej Zjednoczonej Lewicy oraz Nordycką Zieloną Lewicę (GUE/NGL). Autorzy stawiają sobie za cel przedstawianie społeczeństwu słowackiemu „obiektywnych informacji” o wydarzeniach w Unii Europejskiej, jej instytucjach oraz stanowiskach wobec kluczowych kwestii społeczno-politycznych. Chwalą się przy tym największą oglądalnością „wśród portali o podobnym profilu”. Podobnie jak ma to miejsce w przypadku poprzednio wspomnianej inicjatywy, poparcie dla traktatu ze strony autorów strony nie ulega wątpliwości.

⁴⁰ ANO presadzuje schválenie euroústavy ústavnou väčšinou v NR SR, TASR 21.06.2004.

⁴¹ Imrich Béreš (wypowiedź dla agencji prasowej), 3.6.2003 TASR.

⁴² *Aká Ústava?*, op. cit.

⁴³ Úvodné vyhlásenie — Iniciatíva proti euroústave, <http://www.euroustava.sk>, 13.04.2005.

Poza wymienionymi wyżej inicjatywami, o których można powiedzieć, że sprzyjają ratyfikacji traktatu konstytucyjnego, można wskazać na kilka innych, przy czym skala ich aktywności nie jest zbyt wielka, a argumenty za ratyfikacją powtarzają się. Poza tym należy zauważyć, że sposób prezentacji i uzasadniania poszczególnych argumentów nie jest zbyt interesujący i miejscami razi doktrynerstwem. W tym kontekście szczególnie znaczenia nabierają argumenty przeciwników traktatu konstytucyjnego, których na Słowacji — wśród działających tam organizacji pozarządowych — bynajmniej nie brakuje. Można odnieść wrażenie, że zgłaszane przez nich argumenty wyróżniają się na tle niemrawej i dość monotonnej akcji na rzecz przyjęcia traktatu. Mają one konfrontacyjny charakter, który powinien skutkować interesującą dyskusją, niemniej jednak ze strony zwolenników traktatu rzadko niestety spotykały się z merytoryczną odpowiedzią.

Jeśli chodzi o stanowisko przeciwników ratyfikacji traktatu zdecydowanie pierwszoplanową rolę po stronie organizacji pozarządowych odgrywała Inicjatywa przeciwko Konstytucji Europejskiej (Inicijativa proti euroústave). Powołano ją do życia 16 sierpnia 2004 r. w Bratysławie. Podpisy pod deklaracją⁴¹ sprzeciwu wobec ratyfikacji tego dokumentu złożyli przedstawiciele środowisk pravicowych o profilu liberalnym, konserwatywnym i chrześcijańsko-demokratycznym: Obywatelskiej Partii Konserwatywnej (Občianska konzervatívna strana), Młodych Konserwatystów (Mladí konzervatívci), Chrześcijańsko-Demokratycznej Młodzieży Słowacji (Kresťanskodemokratická mládež Slovenska), Konserwatywnego Instytutu im. Milana Rastislava Štefánika (Konzervatívny inštitút M.R. Štefánika), Instytutu Wolnego Społeczeństwa (Inštitút pre slobodnú spoločnosť), Stowarzyszenia Eurosceptyków EUnie.sk (Združenie euroskeptikov EUnie.sk), Prawicowego Spektrum (Pravé spektrum) oraz Fundacji F.A. Hayeka (Nadácia F.A. Hayeka).

Warto przy okazji odnotować, że przeciwnicy traktatu konstytucyjnego prezentują swoje poglądy m.in. na stronie internetowej o bardzo atrakcyjnej domenie: <http://www.euroustava.sk> (Eurokonstytucja). W proklamacji, którą można odnaleźć pod wskazanym wyżej adresem internetowym, czytamy między innymi, iż „*pravie vsyscy czołovi politici slovaccy*” milczą na temat traktatu lub zwodzą obywateli nieprawdziwymi stwierdzeniami na jego temat. Autorzy Inicjatywy identyfikują 4, najbardziej ich zdaniem rozpowszechnione argumenty przemawiające „za” ratyfikacją traktatu, a następnie je dyskwalifikują⁴².

Stwierdzają, że po pierwsze — traktat konstytucyjny wcale nie oznacza polepszenia bytu zwykłych ludzi. Osłabia bowiem wolną konkurencję oraz obiecuje korzyści społeczne trudne do praktycznej realizacji⁴³. Zawiera ona wiele oczywistych sprzeczności⁴⁴.

Po drugie — nieprawdą jest, że traktat konstytucyjny nie osłabia suwerenności poszczególnych państw. Ogranicza ona suwerenność obywateli, możliwość swobodnego podejmowania decyzji politycznych, osłabia niepodległość państw członkowskich i tworzy warunki dla sporów kompetencyjnych między nimi a organami Unii Europejskiej. Zmniejsza znaczenie małych państw w Unii Europejskiej. Ponadto traktat oznacza centralizację i biurokratyzację, tworząc z UE podmiot prawa międzynarodowego, „*pełny socjalnych, politycznych i narodowych napięć*”⁴⁵.

⁴¹ *Ibidem*.

⁴² *Ibidem*.

⁴³ O. Dostál, *Euroústava: dvojnásobný omyl slovenskej vlády*, <http://www.euroustava.sk>, 13.04.2005.

⁴⁴ *Úvodné vyhlásenie...*, *op. cit.*

Po trzecie, w przekonaniu przedstawicieli Inicjatywy, nie jest prawdą, że o traktacie konstytucyjnym *de facto* przesądziło referendum akcesyjne, w którym Słowacy opowiedzieli się „za” integracją z Unią Europejską⁴⁸. Traktat konstytucyjny — argumentują przedstawiciele Inicjatywy, nie jest zwykłą umową międzynarodową, która powinna być przyjęta przez parlament i podpisana przez prezydenta. Jej treścią jest bowiem wstąpienie do „związku państwowego”, a w takim przypadku konstytucja Republiki Słowackiej wymaga rozpisania referendum⁴⁹. Poza tym zwraca się uwagę, że wzrasta liczba państw, w których ma być przeprowadzone osobne referendum w tej sprawie. Przypomina się, że niezgoda na umożliwienie obywatelom wzięcia udziału w podejmowaniu ważnych dla państwa decyzji ma — mimo krótkiej historii państwa słowackiego swoje tradycje — o rozwiązaniu federacji czechosłowackiej również nie pozwolono zadecydować obywatelom.

Po czwarte, odrzucenie traktatu nie oznacza końca Unii Europejskiej, o czym starają się przekonać Słowaków zwolennicy przyjęcia traktatu konstytucyjnego. Przeciwnie, jej odrzucenie jest wyrazem szacunku dla pierwotnych ideałów, na których wyrosła Wspólnota Europejska⁵⁰. Uczestnicy Inicjatywy nie odrzucając integracji jako takiej, zwracają uwagę, że propozycje zawarte w projekcie traktatu konstytucyjnego *de facto* stanowią zaprzeczenie fundamentalnych zasad, na których wyrosły Wspólnoty Europejskie⁵¹. Traktat, w ich przekonaniu, zrywa z tradycją organicznej pracy nad ustanowieniem lepszych, bardziej sprawiedliwych stosunków społecznych. Stanowi za to wyraz oświeceniowego optymizmu, wyrażającego się w nadziei, że zapisy prawne mają same z siebie moc ustanowienia nowego ładu. Porównuje się konstytucję Stanów Zjednoczonych, na którą złożyły się wielowiekowe tradycje brytyjskiego parlamentaryzmu i doświadczenia społeczeństwa obywatelskiego w Stanach Zjednoczonych z konstytucją rewolucyjnej Francji, która zaowocowała terrorem i chaosem⁵². Na zakończenie swojej deklaracji przedstawiciele Inicjatywy wezwali słowackich polityków, a zwłaszcza premiera Mikulaša Dzurindę, do wyrażenia zgody na referendum ogólnokrajowe w sprawie przyjęcia lub odrzucenia traktatu.

Przedmiotem krytyki ze strony Inicjatywy był zarówno sam traktat konstytucyjny jak i planowany sposób jego ratyfikacji (w parlamencie, zamiast poprzez referendum)⁵³. Przedstawiciele Inicjatywy sprzeciwiali się również swoistej stygmatyzacji, która polegała na publicznym oskarżaniu przeciwników traktatu o złe intencje i próby zniszczenia dorobku Wspólnoty Europejskiej i Unii Europejskiej. W ich przekonaniu, próby przypisania im etykiety „eurofoba” są nieuczciwe, gdyż integracja europejska, tyle że pojmowana w inny sposób, jest także przedmiotem ich starań i wysiłków⁵⁴.

4.3. Stanowiska ekspertów

Temat procedury głosowania nad traktatem konstytucyjnym podzielił środowisko prawników konstytucyjnych oraz politologów na Słowacji. Większość ekspertów biorących

⁴⁸ *Ibidem*.

⁴⁹ O. Dostál, *Euroústava...* op. cit.

⁵⁰ *Úvodné vyhlásenie...* op. cit.

⁵¹ P. Gonda, *Euroústava proti (ekonomickému) pozdvihnutiu sa Európy*, materiały z konferencji zorganizowanej przez Konzervatívni inštitút M.R. Štefánika i Centrum pre ekonomiku a politiku — *Právo treba odmietnuť európsku ústavu*, Bratislava 11.10.2004, mps.

⁵² P. Frišo, *Ústavné dejá vi*, <http://www.euroustava.sk>, 13.04.2005.

⁵³ O. Dostál, *Euroústava...* op. cit.

⁵⁴ O. Dostál, *Národné štáty treba zachovať*, <http://www.euroustava.sk>, 13.04.2005.

udział w publicznych dyskusjach na ten temat, mimo pewnych zastrzeżeń, była za przyjęciem traktatu, zasadniczo w drodze głosowania w parlamencie.

Zdaniem Radoslava Procházki, prawnika konstytucyjnego, traktat jednoznacznie wskazuje na konieczność przeprowadzenia w tej sprawie referendum ogólnokrajowego. Unia Europejska, wyposażona w kompetencje zapisane w traktacie przyjmuje bowiem wszelkie cechy państwa — unii realnej. Będzie posiadać terytorium, obywateli, jurysdykcję i aparat władzy, a stanowione przez nią prawo będzie nadrzędne nad prawem krajowym. Ponadto traktat wyposaża UE w podmiotowość międzynarodową⁵⁵.

Innego zdania był Imrich Marton, dyrektor Wydziału Analiz i Planowania Ministerstwa Spraw Zagranicznych RS. W jego opinii, Unia Europejska staje się stowarzyszeniem państw, a nie związkiem państwowym. Jakkolwiek UE posiada pewne cechy państwa, to ich znaczenie w porównaniu z państwami narodowymi jest bardzo ograniczone. Stwierdził także, że poważnym problemem jest brak dostatecznie precyzyjnego słownika, który uwzględniałby specyficzne rozwiązania ustrojowe przyjmowane w przypadku UE⁵⁶.

Przedstawiciel Słowackiego Towarzystwa Polityki Zagranicznej (Slovenska spoločnosť pre zahraničnú politiku) Alexander Duleba, powiedział z kolei, iż jakkolwiek przyjęcie traktatu konstytucyjnego nie oznacza powołania do życia związku państwowego, to z punktu widzenia legitymizacji tego aktu, właściwym rozwiązaniem byłoby przeprowadzenie referendum⁵⁷. W podobnym tonie wypowiedział się Vladimír Bilčík, również z SSZP, który dodatkowo stwierdził, iż traktat konstytucyjny nie jest dostatecznie jednoznaczny i precyzyjny, a trzecia jego część powstawała pod wyraźną presją czasu. Ostatecznie nie prowadzi on jednak do wytworzenia „superpaństwa”, gdyż to nadal do państw członkowskich należą będą decyzje w kluczowych sprawach. Brak odniesienia do chrześcijaństwa nie jest w jego przekonaniu problemem, gdyż *„tradycja chrześcijańska, podobnie jak inne tradycje, przejawia się i będzie się przejawiać w kwestii spraw publicznych każdego dnia, a dla dobra polityki inspirowanej wartościami chrześcijańskimi lepiej byłoby nie dekretnować tego w oficjalnych dokumentach”*⁵⁸.

Zdaniem analityka Centrum Polityki Europejskiej (Centrum pre európsku politiku), Petera Zsapky, traktat konstytucyjny nie jest konstytucją, gdyż *„nie zawiera żadnej wizji”*. Niewiele różni się on od zwykłej umowy międzynarodowej. W przypadku odrzucenia traktatu, obowiązywałaby umowa z Nicei, co w jego przekonaniu, doprowadziłoby do stworzenia *„Europy dwóch prędkości”*. Jego zdaniem, paradoksalnie najbardziej znaczącym krokiem w kierunku federalizacji, a przeciwko umowie z Nicei, jest samo słowo „konstytucja” w nazwie umowy międzynarodowej. Podstawowy problem widzi P. Zsapka w tym, że zdecydowana większość mieszkańców państw członkowskich UE nie wie czym jest traktat konstytucyjny i nie bardzo się tym interesuje. Wszystko wskazuje zatem na to, że jest on wytworem elit i jeśli zostanie przyjęty, to tylko niejako mimochodem, dlatego, że dla większości ta problematyka jest obojętna. Pozostawia on otwarte pytanie, czy można sensownie mówić o traktacie, uciekając jednocześnie od dyskusji na temat istnienia narodu (*demos*) europejskiego. W przekonaniu tego eksperta, największe niebezpieczeństwo leży w rozchodzeniu się zainteresowań elit politycznych i poszczególnych społeczeństw⁵⁹.

⁵⁵ Procházka: *Na prijatie euroústavy je v SR nevyhnutné referendum*, TASR 29.11.2004.

⁵⁶ *Aká Ústava?*, op. cit.

⁵⁷ A. Duleba, *KDH proti euroústave, za referendum*, <http://www.euractiv.sk>, 13.04.2005.

⁵⁸ *Aká Ústava?*, op. cit.

⁵⁹ *Ibidem*.

4.4. Poglądy mieszkańców Słowacji na traktat konstytucyjny w świetle badań opinii publicznej

Informacji na temat stosunku Słowaków do traktatu konstytucyjnego dostarczyć mogą dwa sondaże socjologiczne, zorganizowane niezależnie od siebie w podobnym okresie. W październiku 2004 r. sondaż przeprowadził Instytut Badania Opinii Publicznej przy Urzędzie Statystycznym Republiki Słowackiej⁶⁰, zaś miesiąc później — Eurobarometer — ośrodek badania europejskiej opinii publicznej afiliowany przy Komisji Europejskiej⁶¹.

Instytut Badania Opinii Publicznej przy Urzędzie Statystycznym Republiki Słowackiej w ramach prowadzonych badań postawił respondentom trzy pytania dotyczące: znajomości, akceptacji oraz poglądów na temat sposobu przyjęcia (ratyfikacji) traktatu konstytucyjnego.

Wiedza nt. traktatu. Na pytanie dotyczące znajomości traktatu aż 77% respondentów odpowiedziało, że w ogóle nie zna jego treści. Pobieżną znajomość zadeklarowało wówczas 19%, a tylko 2% respondentów stwierdziło, że w szczegółach zna traktat konstytucyjny (tyle samo nie potrafiło w ogóle ustosunkować się do tej kwestii).

Odczylenie in plus względem średniej krajowej — wspomnianych wyżej wyników, w odniesieniu do szczegółowej znajomości traktatu, należy zaobserwować w przypadku przedsiębiorców (+6%) oraz sympatyków Partii Koalicji Węgierskiej — SMK (+5%). Odnośnie do deklaracji pobieżnej znajomości, należy wskazać na mieszkańców w wieku 25–29 lat (+12%), z wykształceniem średnim maturalnym (+5%), wyższym (+21%), przedsiębiorców (+14%), mieszkańców województw: trnawskiego, nitrańskiego (+6%) oraz żylińskiego (+5%); natomiast w przypadku sympatyków partii politycznych — ANO (+9%), KDH (+6%), SDKÚ (+10%). Z kolei wyższy niż średnia krajowa odsetek deklarujących nieznaną traktatu odnotowano w przypadku mieszkańców powyżej 60. roku życia (+11%), osób z wykształceniem podstawowym (110%), średnim wykształceniem bez matury (+5%), robotników kwalifikowanych (+9%), mieszkańców województwa bańsko-bystrzyckiego (+9%) oraz wyborców L'S- HZDS (+6%)⁶².

Z kolei w ramach badań prowadzonych przez Eurobarometer, zanim sprawdzono rzeczywistą wiedzę na temat traktatu, spytano respondentów o to, czy w ogóle słyszeli coś na temat projektu traktatu konstytucyjnego?⁶³ Na tak postawione pytanie pozytywnie na Słowacji odpowiedziało aż 67% ankietowanych (średnia unijna: 56%), stwierdzając jednocześnie, że wie bardzo mało na ten temat. 10% uznało, że generalnie orientuje się w tekście Konstytucji (średnia UE: 11%), natomiast 22% Słowaków w ogóle nie słyszała nic na ten temat (średnia UE: 33%). Następnie zadano serię pytań sondujących wiedzę w postaci tez, do których należało się ustosunkować wybierając opcję „prawda” lub „fałsz”. Wyniki zaprezentowano w tabeli zamieszczonej poniżej.

Opinie na temat celowości ratyfikacji traktatu konstytucyjnego. Na pytanie Słowackiego Instytutu Badania Opinii Publicznej dotyczące celowości przyjęcia traktatu konstytucyjnego przez państwa Unii Europejskiej, w październiku 2004 r. 40% respondentów odpowiedziało, że jest to właściwe rozwiązanie (w lipcu 2004 — 50%). Przeciwnego zdania było

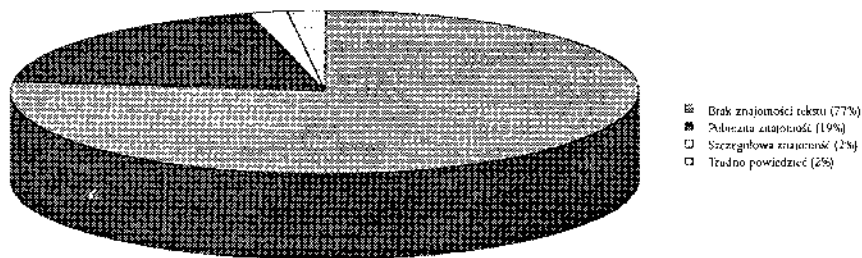
⁶⁰ J. Švec (opr.), *Názory verejnosti na euroústavu*, Ústav Pre Výskum Verejnej Mienky pri ŠÚ SR (<http://www.statistika.sk>, 13.04.2005).

⁶¹ *The Future Constitutional Treaty*, Special Eurobarometer 214 / Wave 62.1 — TNS Opinion & Social.

⁶² J. Švec (opr.), *Názory verejnosti... op. cit.*

⁶³ *The Future Constitutional Treaty... op. cit.*, s. 3.

Znajomość traktatu konstytucyjnego na Słowacji (październik 2004 r.)

Źródło: opracowanie własne na podstawie: J. Švec (opr.), *Názory verejnosti na euroústavu, Ústav Pre Vážskum Verejnej Mienky pri SÚ SR*, <http://www.statistics.sk>

18% ankietowanych (w lipcu — 27%). Swoją obojętność w tym względzie zadeklarowało 23% Słowaków (w lipcu — 14%). Do wspomnianej kwestii nie ustosunkowało się w ogóle („trudno powiedzieć”) aż 19% (w lipcu — 9%)⁶⁴.

Odchylenie *in plus* względem średniej krajowej w odniesieniu do pozytywnej oceny przydatności traktatu, zaobserwowano w przypadku obywateli w wieku 25–29 oraz 50–59 lat (w obydwu przypadkach +5%), mieszkańców narodowości węgierskiej (+8%),

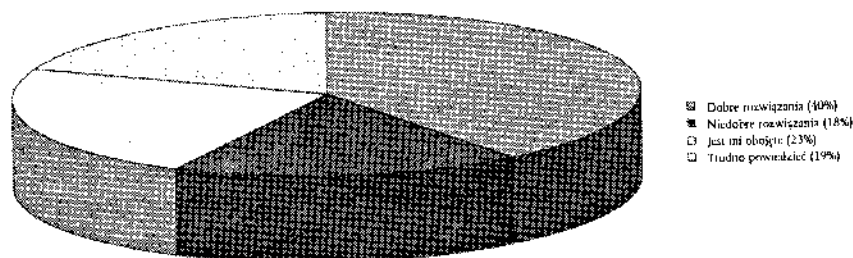
Opinie na temat treści traktatu konstytucyjnego wśród Słowaków i wszystkich mieszkańców UE — porównanie

	PRAWDA		FAŁSZ	
	SK	UE	SK	UE
Zostanie utworzony urząd Ministra Spraw Zagranicznych UE (odpowiedź prawidłowa: prawda)	50	52	15	15
Przynajmniej milion obywateli UE może zażądać przyjęcia prawa europejskiego (odpowiedź prawidłowa: prawda)	44	38	17	22
Prezydent Rady Europejskiej będzie wybierany bezpośrednio przez obywateli UE (odpowiedź prawidłowa: fałsz)	30	34	36	38
Zostanie wprowadzony bezpośredni podatek europejski (odpowiedź prawidłowa: fałsz)	29	27	30	39
Zniknie obywatelstwo narodowe (odpowiedź prawidłowa: fałsz)	8	16	70	63
Państwo członkowskie może opuścić UE, jeśli tylko zechce (odpowiedź prawidłowa: prawda)	43	48	26	25

Źródło: opracowanie własne na podstawie: *The Future Constitutional Treaty*, „Special Eurobarometer”, 214 / Wave 62.1 — TNS Opinion & Social, s. 7–14

⁶⁴ Wg badań Eurobarometru 61% Słowaków jest „za”, zaś 11% „przeciwko” traktatowi. Średnia UE odpowiednio: 49% i 16%. Stawia to Słowację na wysokim — czwartym miejscu w skali społecznego poparcia dla ratyfikacji traktatu, *ibidem*, s. 15.

Celowość przyjęcia przez państwa UE wspólnej konstytucji w opinii obywateli Słowacji (październik 2004 r.)

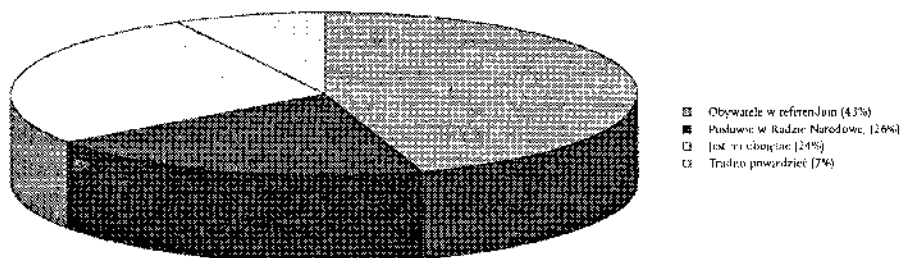
Źródło: opracowanie własne na podstawie: J. Švec (opr.), *Názory verejnosti na euroústavu, Ústav Pre Vžskum Verejnej Mienky pri ŠÚ SR*, <http://www.statistics.sk>

z wykształceniem średnim maturalnym (+9%), z wykształceniem wyższym (+16%), przedsiębiorców (+14%), w przypadku mieszkańców województwa koszyckiego (+18%), sympatyków ANO (+17%), SDKÚ (+14%) i SMK (+10%). Odnośnie do deklaracji stwierdzającej, że przyjęcie traktatu nie jest dobrym rozwiązaniem dla państw UE, odsetek wskazań powyżej średniej krajowej należy odnotować w przypadku osób w wieku 40–49 lat (+4%), robotników kwalifikowanych (+6%), mieszkańców miejscowości 2–10 tys. (+6%), w ujęciu regionalnym — w województwie bratysławskim (+5%) oraz trnawskim (+4%). Szczególnie zaś odchylenie w tej kwestii widoczne jest w odniesieniu do sympatyków KSS (+13%). Z kolei w przypadku deklarowanej obojętności, odpowiedzi powyżej średniej ogólnosłowackiej zauważono wśród osób pow. 60. roku życia (+8%), przedstawicieli mniejszości węgierskiej (+7%), osób z wykształceniem podstawowym (+10%), robotników niewykwalifikowanych (+8%), osób bezrobotnych (+13%), mieszkańców miast 50–100 tys. (+10%), w przypadku województw trnawskiego i bańsko-bystrzyckiego (po 7%) i zwolenników SMK (+5%). Ponadprzeciętny odsetek deklaracji odmawiających ustosunkowania się w postaci oceny znaczenia traktatu dla państw UE, odnotowano zwłaszcza wśród mieszkańców województwa żylińskiego (+11%) oraz sympatyków KD11 (+12%). W porównaniu z badaniami przeprowadzonymi cztery miesiące wcześniej (w lipcu 2004 r.) wyraźnie spadł odsetek mieszkańców Słowacji deklarujących jakieś stanowisko wobec traktatu — przybyło obojętnych (wzrost o 9%) oraz wzbraniających się przed dokonaniem oceny (wzrost o 10%)⁶⁵.

Przyczyny zajmowanego stanowiska w sprawie ratyfikacji traktatu. Eurobarometer respondentom deklarującym poparcie dla ratyfikacji traktatu konstytucyjnego, zadał pytanie o podstawowe przyczyny przyjmowanej postawy. Z poglądem, iż traktat konstytucyjny w istotny sposób wzmacnia proces europejskiej integracji utożsamiało się 54% Słowaków (średnia UE: 38%). Natomiast tezę, że usprawnia oraz czyni bardziej przejrzystym działanie instytucji unijnych zaakceptowało 29% Słowaków (średnia UE: 22%). Pogląd, iż przyjęcie traktatu umożliwi integrację nowych państw członkowskich podzieliło 21% mieszkańców Słowacji (średnia UE: 17%). Z tezą mówiącą, że Konstytucja Europejska stanowi pierwszy krok do politycznej unifikacji Europy zgodziło się 21% Słowaków (średnia

⁶⁵ J. Švec (opr.), *Názory verejnosti...*, op. cit.

Preferowany sposób rozstrzygnięcia o przyjęciu lub odrzuceniu traktatu konstytucyjnego na Słowacji w opinii jej obywateli (październik 2004 r.)

Źródło: opracowanie własne na podstawie: J. Švec (opr.), *Názory verejnosti na euroústavu, Ústav Pre Váskum Verejnej Mienky pri SÚ SR*, <http://www.statistics.sk>

UE: 17%). Na wzmocnienie tożsamości europejskiej w związku z przyjęciem traktatu postawiło w związku z tym 16% mieszkańców Słowacji (średnia UE: 20%)⁶⁶.

Eurobarometer zapytał także osoby deklarujące negatywny stosunek do traktatu konstytucyjnego o przyczyny swojego stanowiska. Na utratę suwerenności narodowej wskazało 33% Słowaków (średnia UE: 37%), na zasadniczy sprzeciw wobec integracji europejskiej — 9% mieszkańców Słowacji (średnia UE: 22%), na niedostatek informacji — 15% Słowaków (średnia UE: 16%)⁶⁷.

Opinie nt. sposobu rozstrzygnięcia o przyjęciu lub odrzuceniu traktatu. Na pytanie Słowackiego Instytutu Badania Opinii Publicznej dotyczące sposobu przyjęcia traktatu konstytucyjnego UE na Słowacji w październiku 2004 r. 43% ankietowanych wskazało na referendum (w lipcu 2004 — 34%), 26% na parlament (w lipcu — 34%), obojętność zadeklarowało 24% (w lipcu — 25%), a od oceny powstrzymało się („trudno powiedzieć”) 7% (tyle samo co cztery miesiące wcześniej).

Referendum cieszy się uznaniem 47% osób w wieku 25–29 lat, bezrobotnych (48%), mieszkańców miejscowości 2–10 tys. (49%) oraz 50–100 tys. (48%), a także w województwach: trnawskim (48%), żylińskim (50%) i koszyckim (52%). Wskazanie na referendum jako formę rozstrzygnięcia o przyjęciu lub odrzuceniu traktatu jest także relatywnie silne wśród wyborców ANO (47%), SMER (48%) i KSS (59%). Co ciekawe, nie można tego samego powiedzieć o zwolennikach KDĤ, który oficjalnie wzywa do rozpisania referendum ogólnokrajowego w sprawie traktatu. Odnośnie do deklaracji stwierdzającej, że przyjęcie traktatu powinno dokonać się na drodze głosowania w parlamencie, odsetek pozytywnych wskazań powyżej wyniku ogólnosłowackiego należy odnotować w przypadku osób z wykształceniem średnim (+6%), wyższym (+20%), przedsiębiorców (+13%), osób pracujących (+9%), mieszkańców miast 10–50 tys. (+6%) oraz ponad 100 tys. (+8%), mieszkańców województwa bratysławskiego (+12%) i bańsko-bystrzyckiego (+15%), zwolenników ANO (+14%) i SDKŮ (+23%). W przypadku deklarowanej obojętności w omawianej kwestii, odpowiedzi powyżej średniej ogólnosłowackiej zauważono wśród osób, które ukończyły 60. rok życia (+6%), deklarujących narodowość węgierską (+8%),

⁶⁶ *The Future Constitutional Treaty...*, op. cit., s. 22–25.

⁶⁷ *Ibidem*, s. 28–30.

z wykształceniem podstawowym (+9%), robotników niewykwalifikowanych (+15%), bezrobotnych (+8%), mieszkańców województw: trnawskiego i trenczyńskiego (po 5%) oraz sympatyków SMK (+6%). Ponadprzeciętny odsetek osób nie potrafiących dokonać oceny w omawianej kwestii odnotowano w przypadku osób pow. 60. roku życia (+4%), z wykształceniem podstawowym (+6%), robotników niewykwalifikowanych (+7%) oraz mieszkańców województwa preszowskiego (+4%)⁸⁸.

Bibliografia

Materiały źródłowe

Stanoviská Slovenskej republiky k návrhu Ústavnej zmluvy na Medzivládnej konferencii Európskej únie v rr. 2003–2004 (dokument rządowy), mps (http://www.foreign.gov.sk/files/stanoviska_sr_mv_k_rome.doc, 13.04.2005).
Ústava Slovenskej republiky (Konstytucja Republiki Słowackiej), <http://government.gov.sk>.

Komunikaty agencji prasowej TASR

ANO presadzuje schválenie euroústavy ústavnou väčšinou v NR SR, Tlačová agentúra Slovenskej republiky (Agencja Prasowa Republiki Słowackiej, dalej: TASR) 21.06.2004.
Benová: Euroústavu treba v SR ratifikovať pred volebným rokom 2006, TASR 21.06.2005.
Dzurinda odovzdal Hrušovskému európsku ústavnú zmluvu, TASR 3.11.2004.
Dzurinda privítal rezolúciu EP, ktorý podporil európsku ústavnú zmluvu, TASR 12.01.2005.
Gášparovič: Euroústava patrí do NR SR, TASR 31.03.2005.
Hrušovský: Prijatie euroústavy si vyzaduje novelu Ústavy SR, TASR 12.04.2005.
Lipsíc: Euroústavou vznikne z EÚ štátny vzťah, na jej prijatie treba referendum, TASR, 27.10.2004.
Procházka: Na prijatie euroústavy je v SR nevyhnutné referendum, TASR 29.11.2004.
Slovensko dostane od EÚ vyše 2,3 milióna Sk na informovanie o euroústave, TASR 20.02.2005.
Tibor Mikuš privítal podporu euroústavy v EP, TASR 12.01.2005.

Komunikaty z badań opinii publicznej

Paraťová A. (opr.), Ako by sa skončili parlamentné voľby, ak by sa konali začiatkom apríla 2005?, Ústav Pre Výskum Verejnej Mienky pri ŠÚ SR (<http://www.statistics.sk>, 13.04.2005).
Švec J. (opr.), Dôveryhodnosť vybraných inštitúcií SR, Ústav Pre Výskum Verejnej Mienky pri ŠÚ SR, (<http://www.statistics.sk>, 26.04.2005).
Švec J. (opr.), Názory verejnosti na euroústavu, Ústav Pre Výskum Verejnej Mienky pri ŠÚ SR, <http://www.statistics.sk>, 13.04.2005).
The Future Constitutional Treaty, Special Eurobarometer 214/Wave 62.1 — TNS Opinion & Social.

Monografie

Gyárfášová O., Slovensko v transatlantickom kontexte. Výsledky výskumu Transatlantické trendy 2004, s dorazom na Slovensko, Inštitút pre verejné otázky, Bratislava 2004, s. 6–8 (<http://www.ivo.sk>).
Gyárfášová O., Slovensko a svet — pohľad očami občanov, Inštitút pre verejné otázky, Bratislava 2002 (<http://www.ivo.sk>).

⁸⁸ J. Švec (opr.), op. cit.

Goduń T., Cygnarowski M., Dudek S., Iwaniszczuk P., *Leksykon systemów politycznych*, Warszawa 2003.
Zakrzewski W., *Republika Słowacka*, [w:] E. Gdulewicz (red.), *Ustroje państw współczesnych*, t. 2, Lublin 2002, s. 185-219.

Artykuły

Aká Ústava?, <http://www.euractiv.sk>.

Dostál O., *Euroústava: dvojnásobný omyl slovenskej vlády*, <http://www.eurouštava.sk>, 13.04.2005.

Duleba A., *KDH proti euroústave, za referendum*, <http://www.euractiv.sk>, 13.04.2005.

Figel' J., *Čo je inak po vstupe do EÚ*, „Pravda”, 26.04.2005 (za: <http://www.euroinfo.gov.sk>, 13.04.2005).

Frišo P., *Národné štáty treba zachovať*, <http://www.eurouštava.sk>, 13.04.2005.

Frišo P., *Ústavné dejá vu*, <http://www.eurouštava.sk>, 13.04.2005.

Gonda P., *Euroústava proti (ekonomickému) pozdvihnutiu sa Európy*, materiały z konferencji zorganizowanej przez Konzervatívni inštitút M.R. Stefánika i Centrum pre ekonomiku a politiku — *Prečo treba odmietnuť európsku ústavu*, Bratislava 11.10.2004, mps.

Lidák J., *Słowacja a Unia Europejska*, „Studia i Prace”, 2001, z. 1.

Majchrák J., *Ratifikovať — po voľbach*, „Sme” 22.06.2004, Inštitút pre verejné otázky (<http://www.ivo.sk>).

Matula P., *Eurobarometer: Únia sa na nás moze spoľahnúť*, „Hospodárske noviny” 16.02.2005 (<http://www.hn.hnonline.sk>, 13.04.2005)

Mesečnikov G., *How political actors view European integration in Slovakia*, <http://www.ivo.sk>.

Národná rada o Európskej ústave, <http://www.euractiv.sk>.

Tettinger M., *Euroústava na Slovensku: Zatiaľ vec neverejná*, „Hospodárske noviny” 24.01.2005 (<http://www.hn.hnonline.sk>, 13.04.2005).

Ústavná zmluva EÚ pohľadom europoslancov, <http://www.euractiv.sk>, 13.04.2005.

Úvodné vyhlásenie — Inicijativa proti euroústave, <http://www.eurouštava.sk>, 13.04.2005.

Zala: Smer sa nebráni referendum o európskej ústavnej zmluve, <http://www.euractiv.sk>, 13.04.2005.

Źródła internetowe

Wybrane czasopisma słowackie w internecie

„Časopis Národnej Rady Slovenskej Republiky” — <http://www.parlamentnykurier.sk>.

„Človek a spoločnosť” (Słowacja) — <http://www.saske.sk/cas/index.html>.

„Domino Forum” — <http://www.dofosk>.

„Eurolisty” - <http://www.cuces.uniba.sk/sk>.

„Hospodárske noviny” — <http://www.hnonline.sk>.

„Konzervatívne listy” — <http://www.konzervativizmus.sk>.

„Listy SFPA (Słowackej spoločnosti pre zahraničnú politiku)” — www.sfpa.sk.

„Medzinárodné otázky” — www.sims.sk/publikacie.htm, <http://www.sfpa.sk>, <http://www.elis.sk>.

„Národná obroda” — <http://www.narodnaobroda.sk>.

„Mosty” — <http://www.MOSTY.sk>.

„Politické vedy” — <http://www.upv.sav.sk/html/activity.html>

„Pravda” — <http://spravy.pravda.sk>.

„Slovak Foreign Policy Affairs” — <http://www.sfpa.sk>.

„Slovo — spoločensko-politické týždenník” — <http://www.noveslovo.sk>.

„sme” — www.sme.sk.